

Královské Vinohrady roku 1900. a dnes po 125 letech.

Sešli jsme na náměstí U Orionky, turistická parta z „Jedničky“, je únor 2025. Místo pro začátek naší vycházky městem jsme nevybrali náhodou. Na první pohled ukazuje jak vyspělé a nezávislé bylo město Královské Vinohrady na přechodu z devatenáctého na dvacáté století. Pohledem do Korunní ulice podle letopočtů na některých domech je vidět že větší část činžovních domů již tehdy stála nebo se dodělávala. Pro život důležitou vodu zajišťovala na dohled od nás vodárenská věž jako součást vodovodního a kanalizačního systému. Infrastruktura města byla důležitým článkem budování města tehdy ještě stále ležícího za hranicí Prahy. Jakýsi pomyslný pohled do minulosti ukazuje význam těchto míst a přitom ani není potřeba chodit někam daleko.

Pojďte se tedy s námi projít slovem i obrázky našich fotografeček po těch, dnes již v uvozovkách Královských Vinohradech. Zatím nám stačilo pár kroků k objektu, který by tady nikdo nečekal. Městská jatka s tržnicí umně ukrytá v areálu dílen Vinohradského divadla a skladu kulís Národního divadla. Tato nemovitá kulturní a stavební památka není sice veřejnosti přístupná, ale po předchozí domluvě s panem ředitelem jsme již bez problému uvnitř areálu.

Městská jatka s tržnicí byla zřízena již před rokem 1898. Dnes vlastně již v Praze unikátní třílodní hrázděná budova sloužila k jatečním pracím a zároveň k prodeji masa drobným podnikatelům. Uvnitř je teď plná divadelního materiálu, kamionů na převoz kulís ale nám i pohled zvenčí kolem budovy k prohlídce stačil.

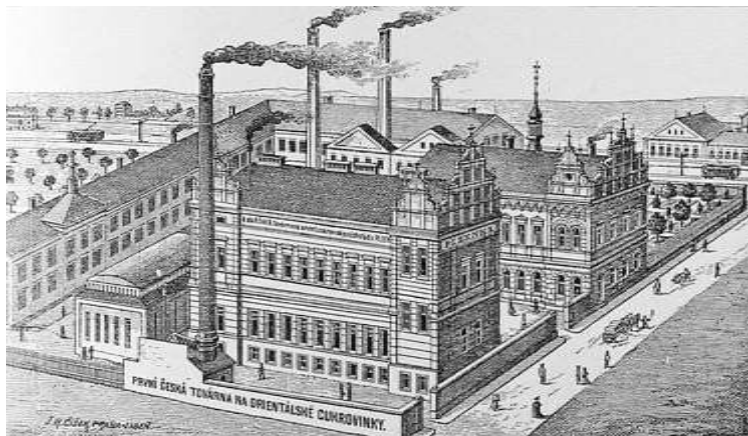

Dnes, díky historické ochraně je jateční tržnice stejná jako na konci devatenáctého století.

To se bohužel nedá říct o mohutném objektu proti jateční tržnici, uzavřeném bytovém souboru, který nahradil slavnou Orionku, firmu na orientální cukrovinky a čokoládu založenou již v roce 1896. V poválečné době První republiky Orionka jen zářila a stala se z ní jedna z nejznámějších evropských, ale i světových továren na výrobu čokolády. Předčila do té doby i sebevědomou jedničku – Švýcarsko. Patřila Albíně a Františku Maršnerovým. Těm se čokoláda stala doslova životní vášní. Nikoli její požívání, ale nové recepty a poctivá výroba z nejkvalitnějších surovin. Ve válečném období zaslali vojákům na frontu tabule 85% čokolády, její 100 gramů nahradilo např. 4 vejce nebo 100 gramů masa. Studentská pečeť, lentilky, kofila, banánky v čokoládě, tyčinka Margot, čokoládové vánoční figurky a další cukrovinky to byla slavná Orionka.

Rok 1896 továrna na orientální cukrovinky s tisícovkou zaměstnanců – dnes, betonový panelák

Maršnerovi nerezignovali ani na reklamu. Přijali mladého a šikovného malíře Zdeňka Rykra. Ten se postaral o vizuální podobu hvězdy Orion, která září vlastně dodnes. Všechny ty tradiční výrobky včetně tyčinky Margot s kokosovou palmou se stále vyrábějí ve firmě Nestlé Zora Olomouc pod názvem Orion (Nestlé je švýcarská firma která zakoupila značku Orion). Nám tady poblíž Flory zbyla jen stanice tramvaje Orionka a z pískovce vytesaný žlutý obelisk od neznámého autora z roku 2010.

Na náměstí U Orionky je možné objevit, jen kousek od křižovatky s Benešovskou, i další zajímavosti. Třeba původní tramvajovou vozovnu pro Křížickou tramvajovou okružní trať k nedaleké Floře. Tramvaje tady jezdili již v roce 1898. A před vozovnou další pomník, i když je to vlastně spíš památník. **Památník trolejbusové dopravy v Praze.** První trolejbusy vyjely v Praze na své trati již v roce 1936. Poslední trolejbus číslo 51 vyjel z této točny v roce 1972, dojel nahoru na Strahov a vrátil se do vozovny na Orionce.

Dnes již trolejbusy v Praze opět jezdí, na novou linku z Palmovky na Prosek vyjely podstatně modernější s bateriovým úložištěm proudu 15. 10. 2017. Výhoda? Potřebují elektrické troleje k dobíjení jenom občas. Orionku necháváme za zády a jdeme Benešovskou ulicí. Ta je dnes důležitou dopravní tepnou. To ovšem nemohli tušit architekti a stavitelé tím méně majitelé kteří ji lemovali nejluxusnějšími vilami po obou stranách.

U jedné z vil se musíme zastavit. Nechal si ji postavit ve dvacátých letech minulého století významný český politik a také **první protektorátní předseda vlády Rudolf Beran**. Po čtyřech měsících pro nesouhlas s německou okupací funkci ukončil. Za napomáhání českému i londýnskému odboji byl Němci zajištěn až do konce války. Nastupujícím režimem byl po válce za údajnou kolaboraci odsouzen k 20 letům těžkého žaláře. Po devíti letech věznění v něm zemřel.

Vilu dnes vlastní **Český olympijský výbor** založený již v roce 1899. Největší zásluhu na tom má sportovec tělem i duší **Jiří Gut Jarkovský**. To nás zajímá. V Praze 1 nese jeho jméno **ZŠ v Truhlářské ulici**. Na čestném místě je v zahradě socha našeho nejúspěšnějšího olympionika **Emila Zátopka** od akademického sochaře Jaroslava Brože.

Ve vilách na protilehlé straně Benešovské ulice žilo, nebo dokonce ještě žije několik zajímavých nebo veřejně známých osobností. Je tu tak trochu schovaná vila bratří Čapků, léta zde žil politik Vavro Šrobár, stejně tak i Felix Slováček s Dádou Patrasovou, hudební skladatel, univerzitní profesor PhDr. Otakar Zich, zpěvák a muzikant Karel Zich, našli by se i další. Před námi je teď romantická vila porostlá zelení, v té žila dvojice umělců Lubomír Lipský a Miroslavem Horníček.

I tento dnes moc pěkný dům si užíval svou „chvilku slávy“. A byla to opravdu jen chvilka. Jeho majitel se rozhodl postavit garáž zapuštěnou do země podél domu. Výkopem se dostal pod základy. V období kdy se zkazilo počasí a přšelo práci přerušil. Procházející člověk se psem slyšel podivné zvuky a spatřil stále se rozšiřující trhlinu v polovině domu. Jenom jeho duchapřítomností nedošlo k tragédii. Vběhl do domu a varoval bydlící. Všem se podařilo vyběhnout ven. Po chvíli se celá polovina domu zřítla.

Jezdila se sem dívat půlka Prahy.

Hradešinská ulice kde se tato vlastně dobře dopadnuvší událost stala nás dovedla do **Říčanské ulice**. Té se kdysi říkalo rentgenová. Plicní rentgen se tu v poválečné době nezastavil. Dnes by se jí klidně mohlo říkat školní a kavárenská. Téměř všechny luxusní vily jsou upraveny na německé a anglické základní a mateřské školy. V té volné co zbyla je kavárna ve vile. Jmenuje se „Vila 63“.

Nás sem přivádí ale něco jiného. Právě v jedné z těch vil kde se dnes učí angličtina ve vile Říčanská č.3 prožil své dětství spisovatel a sportovní novinář **Ota Pavel**, vlastním jménem Otto Popper. Život jeho rodiny je smutný příběh. Jeho otec byl židovského původu, Němci za okupace rodinu pronásledovali, otec i starší bratři byli odvezeni do koncentračního tábora. Ota Pavel byl v té době ještě dítě, s matkou museli opustit nejen tehdy klidnou Říčanskou ulici ale i Prahu. Byl ale těžce nemocný, trpěl maniodepresivní psychózou, zemřel v nedožitých 43 letech. Před lety jsme navštívili jeho hrob na Novém židovském hřbitově.

Vila kde jeho rodina původně bydlela. Kromě nich zde žilo ještě dalších 6 rodin.

Z Hradešinské jsme utajenou uličkou bývalé čokoládovny prošli do Korunní ulice ke vchodu do bývalého **Vinohradského měšťanského pivovaru** založeného již v roce 1893. Jeho osud je vlastně podobný s vedlejší Orionkou. Také tady po skončení výroby piva ještě nějaký čas pracovala sladovna a po velkém požáru v roce 2000. došlo k likvidaci a výstavbě bytového komplexu. Je to sice uzavřený rezort ale výjezdem pro auta přes bezpečnostní závoru jsme prošli a jsme uvnitř. Celý areál se teď jmenuje **Korunní dvůr**.

Přestavba Vinohradského měšťanského pivovaru na bytový komplex **Korunní dvůr** byla podmíněna zachováním části bývalé sladovny a dvěma hvozdy s typickými komíny. Přes recepci jsme vyšli ven a Soboteckou ulicí došli na až neobvykle vybavené a krásné dětské hřiště.

Výjimečnost hřiště spočívá v tom, že náklady na jeho výstavbu věnoval jako vázané prostředky anonymní dárcé. Projekt na jeho zhotovení vypracoval krajinářský ateliér „Partero“. Svažitý terén pod hřištěm v Chorvatské ulici býval zakončen polorozpadlou zdí. Zeď je opravená a na ní rozměrná mozaika stylizovaných tváří pod názvem „Hlavy“.

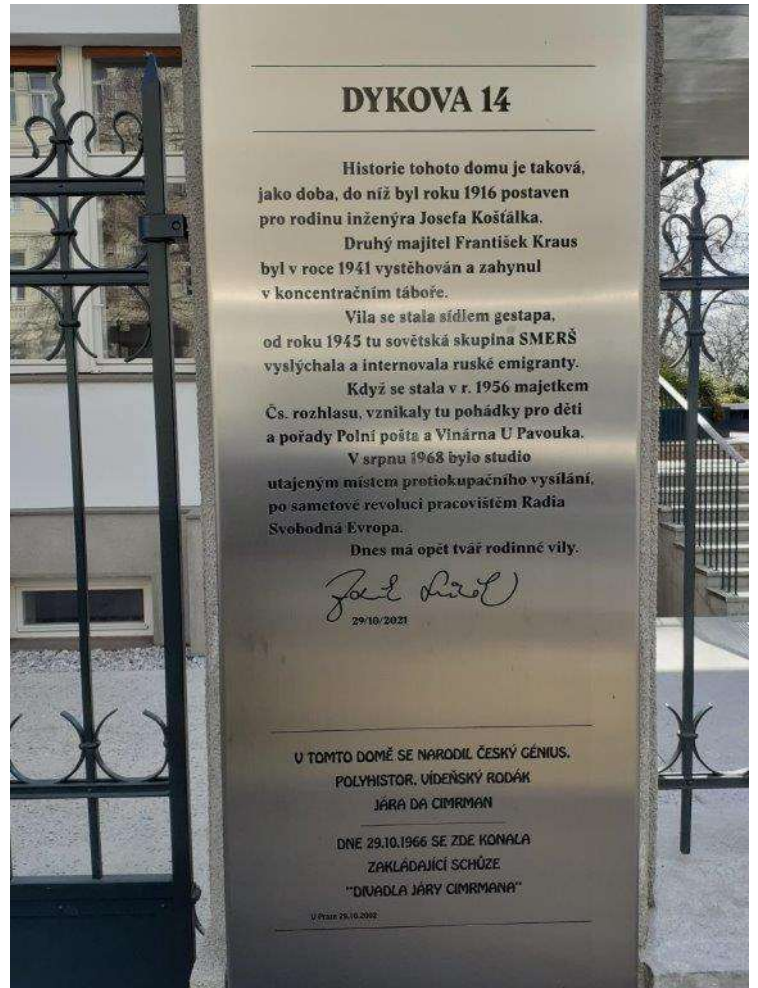
Mozaiky na několika místech městské části Prahy 10 jsou dílem kreativní umělecké skupiny, Free Mozaik“. Cílem je oživení zanedbaného městského prostoru.

Na strmé schody v Chorvatské navazuje Dykova ulice. Snad každý dům vila i veřejný prostor je tu svým způsobem zajímavý. Třeba stromořadí z mohutných sakur jsoucích již na hranici životnosti. Do té růžové nádhery dnes ještě chybí něco málo přes měsíc.

My jsme se zastavili hned u první nájemní vily Dykova č. 50. V letech 1939 – 1945 tady byl tajný útulek gestapa pro vězněné těhotné ženy čekající na transport. Mezi nimi bylo i 6 Lidických žen. Dnes je ve vile Domov mládeže.

Hned opodál další vila č. 14 s neuvěřitelnou historií. Opět gestapo ale i ČS. rozhlas. Vše je tady popsáno na pamětní desce před vchodem. Rekonstruovaný objekt opět slouží jako rodinná vila.

Viktor Dyk, politik, básník a novinář v té své ulici také bydlel (dříve Moravská) v letech 1904 - 1931 v činžovním domě č. 23. Nad vchodem je pamětní deska. Původně ale bydlela velice vlivná rodina Dyků v Lobkovickém paláci na Malé straně. Jeho otec byl generálním ředitelem panství Lobkoviců. Když zemřel, musel Viktor Dyk sem na Vinohrady. Dožil se 53. let.

V Dykově ulici nelze navštívit a popsat všechno, tak ještě na jejím konci vily č. 4 a č. 6.

Vilu č. 6. Pro sebe navrhl architekt Alois Dryák. Rodinná vila ve stylu romantického dekorativismu sloužila zároveň jako vzor pro návrhy staveb jeho klientů.

Vila č. 4. z konce 19. století, tu přestavěl v roce 1928. architekt Ladislav Machoň pro Františka Pokorného člena správní rady Maršnerovy čokoládovny Orionka. Věžová pravá část je obložena pálenou červenou keramikou.

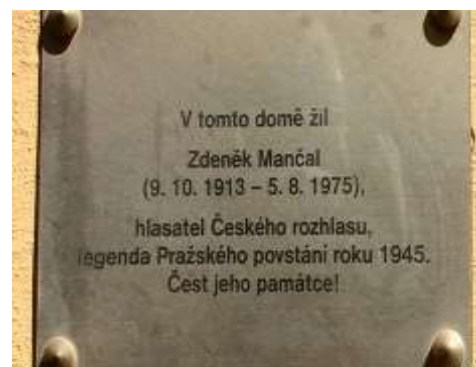
Blíží se konec naší vycházky, jsou před námi sady Bratří Čapků. Je to ale místo pro Královské Vinohrady konce devatenáctého století stejně významné jako bylo na začátku naší vycházky náměstí U Orionky. Pro dnešek jsme vybrali z jeho okolí alespoň něco.

Rohový objekt v Nitranské ulici je sídlem firmy PRE. U vchodu je **busta Františka Křižíka** „Českého Edisona“. Není tady náhodou. Na začátku vycházky jsme si řekli, že Korunní ulicí jezdila tramvaj na Floru již v roce 1898. Okružní linka, kterou Křižíkova firma postavila pro město potřebovala také nějaký zdroj elektřiny. Ten Křižík vybudoval právě na pozemku, kde sídlí dnešní PRE. Busta je to nejmenší co jsme mohli pro tohoto geniálního vědce v oblasti elektřiny udělat. Říká se, že Křižík rozsvítil Prahu a tramvajová linka na Floru byla již třetí v pořadí a právě ona dala vlastně základ k rozvoji Pražské MHD. Křižíkova firma byla úspěšná i ve světě. Třeba tramvajové motory a troleje Křižík úspěšně prodával do USA.

Neméně důležitá stavba pro Královské Vinohrady a později i pro Prahu byla **vodárenská věž**, důležitá součást zdejšího vodárenského systému postavená již v roce 1882. podle návrhu architekta **Antonína Turka**. Věž ve stylu novorenesance byla zpočátku využívána také jako 40 metrů vysoká rozhledna. Za příhodného počasí byla prý dohlednost až do Krkonoš. Později byla věž přestavěna na byty.

Důležitou roli během pražského květnového povstání sehrál i kostel Československé církve husitské „**Husův sbor**“ navržený architektem **Pavlem Janákem** ve stylu konstruktivismu. Výjimečná stavba pozůstávající z modlitebny, věže jako zvonice, kolumbária a obytného domu se v květnu stala tajným místem vysílání Československého rozhlasu. Jeden z jeho hlasatelů legenda Pražského povstání **Zdeněk Mančal** má na druhé straně parku u vchodu do domu kde bydlel malou pamětní desku. Události květnových dní připomíná panel u vchodu do kostela.

Závěr a rozloučení s naší poslední únorovou vycházkou je na okraji parku bratří Čapků u vchodu do **Lužické ulice**. Kdysi tady byla vysazena půl kilometru dlouhá alej **břestovce západního**, stromu pocházejícího ze severní Ameriky. Osmdesát stromů vysazených po obou stranách ulice vytváří v letním období nenapodobitelnou stromovou klenbu. Ale i dnes, jen chvíli před jarním olistěním je na proplétající se větve tohoto cizokrajného stromu zajímavý pohled.

Ve čtvrtek 27. února 2025. na pražských Vinohradech. Vycházku připravili Mirek a Zdenka Bernátovi.

S mobilem nás sledovaly a zajímavé fotografie pořídily Hana Mašková a Jana Jeřábková.